

ŠTJAK, PRIJAZNA VAS Z EDINSTVENIM IMENOM NA SVETU

Dež nas je pospremil z avtobusne postaje v Ilirski Bistrici. Vijugasta, a dobra cesta iz Sežane po Krasu, nas je pripeljala na vzvišen kraški rob, 518 m nadmorske višine, v vas Štjak, kjer se odpira čudovit pogled na Vipavsko dolino in njen mogočen branik Nanos. Bil je to 11. marec 2025. Vreme se je zjasnilo in na vhodu v vas so nas pričakali predstavniki KS: predsednica Jana Drožina in člana Damjan Turk in Pavel Štemberger.

Po pozdravnem nagovoru, smo v spremstvu g. Turka začeli obisk gručaste vasi, ki leži na robu hrbta Vrhe. Prvič jo omenja urbar iz leta 1490. Lega dokazuje, da je tu moralo biti naselje že mnogo prej. Stare domačije so enonadstropne, grajene iz domačih kamnov, stegnjene. Temelji segajo v 16. stol. Najstarejša hiša je t.i. kapucinska klet 1530, v kateri naj bi v času turških vpadov spravljali vino in pridelek. Precej hiš je zapuščenih, druge so lično obnovljene.

Prebivalci so se v preteklosti ukvarjali s poljedelstvom, sadjarstvom (hruške, kar 27 sort, jabolka, slive, češnje – prodajali celo v Trst), z vinogradništvom in z živinorejo. V vasi so delovali številni obrtniki Slabe prometne povezave, v preteklosti, so med drugim botrovala, da se je veliko vaščanov izseljevalo v tujino (Kanada, ZDA...), pa tudi v Koper, Gorico.

Vstopili smo v cerkev sv. Jakoba, po katerem je vas dobila ime. Prvi zapis o cerkve sega v leto 1300. Današnja cerkev kaže, da je bila prvotno grajena v gotskem stilu. Letnica 1603 dokazuje, da je bila temeljito predelana. Nekaj let pozneje je dobila zvonik, ki je bil visok 28 m. V 19. stol. so ga morali obnoviti in zgraditi novega. Cerkev sta poslikala, v svojem času pomembna slikarja: Janez Mihael Liechenreitter, rojen na Bavarskem, vendar je večino življenja preživel v Gorici. Slikal je za goriške plemiške družine, restavriral v Gorici in na Sveti gori. Bil je portretist. Na Goriško je prinesel velike slike, kompozicije, italijanskega baroka. V 19. stol. se je v Štjaku mudil Janez Wolf, rojen v Leskovcu pri Krškem in poslikal prezbiterij. Na glavnem oltarju je slika poklona sv. Jakoba Materi Božji, angeli nosijo svetnikove simbole. Skozi vas poteka tudi Jakobova romarska pot, ki je dobro markirana.

Sprehod po vasi smo nadaljevali mimo stare šole, pa ene izmed vinskih kleti. Ustavili smo tudi pred Gasilskim domom. PGD je lani praznovalo 50. obletnico. Imajo sodobna vozila, prostore za delovanje društva. Zlasti so ponosni, da so njihovi člani številni mladinci. Ga. Drožina nas je povabila v prostore nove šole, ki je dolga leta, neizkoriščeno, samevala kot bivša Cimosova lastnina. Danes jo uporablja KS. V njej so februarja imeli prireditev ob 81. obletnici 1. pokrajinske konference protifašistične ženske zveze za Slovensko Primorje. V eni izmed hiš je delovala tudi kurirska javka. Prebivalci Štjaka so bili množično vključeni v narodnoosvobodilni boj. V šoli nas je čakalo še presenečenje: gostitelji so nam pripravili prigrizke in pijačo, da smo se okrepili. Medtem ko smo se pri spomeniku poklonili z minuto zbranosti vsem žrtvam in padlim v 2. svetovni vojni in stopili še do kala, ki ga lepo vzdržujejo, je gospa Jana skuhala še kavo. Kot se spodobi, smo se zahvalili za vse, kar so nam pripravili.

Pridružil se nam je še g. Pavle Š., ki nas je povabil na obisk h konjičem konjeniškega kluba, ki deluje že od leta 2008 in ga vodi prav g. Pavel. Nastopajo na mnogih prireditvah v številnih

krajih. Na dvorišču smo srečali tudi kovača, ki je podkoval zelo zanimivega, dolgodlakega irskega konja. Spraševali smo tudi o življenjski dobi plemenitih živalih, njihovemu temperamentu... Poslovali smo se še od gospoda Pavla.

Vstopili v naš avtobus in se odpeljali do zadnje točke našega potovanja. Pred nami je vozil g. Damjan. Kratko smo se ustavili pri Ocinci, kjer vsako leto poteka slovesnost v spomin na prihod prvih partizanskih čet na Vrhe. Zadnji postanek - Veliko polje. Tudi tukaj nas je pričakala predsednica KS Irma Lekše ter nas pospremila do spomenika narodne herojinje Mihaele Škapin Drine, ki je stara komaj 20 let, padla v boju za svobodo.

Dan se je prevesil v zadnje svetle ure. Poslovali smo se tudi od prijazne gospe Irme, ki nam je celo podarila knjigo Vrhe – nekoč in danes. Povabila nas je, da obiščemo tudi njihovo krajevno skupnost. Ti odmaknjeni kraji so nas navdušili in morda jih bomo res obiskali.

Prepustili smo se varnemu volanu voznika Stanka Fabca in se odpeljali proti domu, upam, da zadovoljni in bolj bogati, saj smo spet »razširili obzorja«.

Zapisala M.G.

Marec 2025